

Nyhetsbrev

Nätverket Renare Marks vårmöte 2005

Årets vårmöte i Umeå dokumenterades lite extra. Vi har bett fyra olika skribenter från branschen att berätta om mötet från sina respektive perspektiv. Läs och se om ni känner igen er!

...en forskares perspektiv....

Staffan Lundstedt, Miljö kemi Umeå universitet
Favoritförening: Omvandlingsprodukter av PAH (oxy-PAH)

Renare Marks möten är för mig som forskare viktiga tillfällen att träffa folk som sysslar med markföroreningsproblematik utanför forskarvärlden. Sådana mötestillfällen tror jag är nödvändig för att vi ska kunna sätta oss in i varandras problematik och arbetsmetoder och för att vi ska kunna lära oss att "tala samma språk". Vi har ju trots allt mycket att lära av varandra, trots att avstånden ibland kan upplevas som långa mellan forskning, näringsliv och myndigheter.

Årets vårmöte upplevde jag som ett bra sådant tillfälle, där jag hade möjlighet att känna av hur forskningsresultaten vi producerar tas emot och påverkar beslut och skeenden i samhället. Nya rön kan ju ibland upplevas mer förvirrande än klarläggande, och ibland kännas svåra att applicera i verkliga processer. Jag tycker ändå att vårmötet hade en öppenhet för nytänkande och ett gott diskussionsklimat.

Mötet i Umeå tycker jag också gav tillfälle att reda ut begrepp och hur saker och ting hänger ihop inom riskbedömningsområdet, som ju var fokus för mötesdagarna. Sådana klarläggande tycker jag är viktiga för helhetsförståelsen och hjälper mig att se min egen roll i det stora. Inom forskningen arbetar vi ju ofta inom smalare områden, t ex att ta fram indata till riskbedömningsmodeller. Då är det viktigt att ha förståelse för var i processen det vi producerar kommer in och även vad det är som efterfrågas.

Sen tycker jag det är intressant att se att begrepp kan tolkas ganska olika beroende på från vilken horisont man ser på saken. Framförallt tycker jag det var intressant att den osäkerhet som finns inom riskbedömningsprocessen belystes. Inom forskningen är vi ju ganska vana att ta hänsyn till osäkerheter och att det sällan finns några raka svar. Naturligtvis gäller detta även riskbedömningsprocessen som ju är minst sagt komplex. Visst kan man önska att det hela vore mycket enklare så att man tydligt kunde säga när en situation är farlig och när den inte är det. Men så är ju inte verkligheten, och jag tycker det var bra att detta på något sätt ändå kom fram under mötesdagarna. Jag tror det är viktigt att vi är medvetna om att saker och ting inte bara är svarta eller vita utan att det finns många gråzoner, och att kunskapen kan förändras med tiden. Därmed inte sagt att det inte ska finnas tydliga riktlinjer och riktvärden att stödja sig mot, utifrån vad vi vet idag, annars kanske utförare av riskbedömningar och saneringar inte vågar göra någonting.

Jag vill också passa på att lyfta fram Anders Banks föredrag; "Riskbedömning är inte bara siffror utan även sunt förnuft". Självklart måste vi använda fakta och mätbara värden när vi gör riskbedömningar, men jag attraheras ändå av tanken att processen även kan inrymma en hel del sunt förnuft.

Syftet med Nätverket Renare Mark är att vara ett "Forum för att främja utvecklingen inom efterbehandling av föroreningar i mark och vatten".

Målet är att skapa ökad kontakt mellan olika aktörer, diskutera aktuella frågor och samarbeta med nordiska och europeiska nätverk i seminarier och workshops.

Styrelsen informerar

- En träff med representanter från respektive nätverk i de nordiska länderna inför ett eventuellt gemensamt möte under hösten 2006 genomfördes i samband med vårmötet i Umeå.
- Vid årsmötet beslutades att fortsätta med rollen nätverkskoordinator.
- Styrelsen har haft en träff med Naturvårdsverket, enheten för förorenade områden, för att diskutera samarbete.
- Nätverket kommer att medverka vid NICOLEs konferens i Stockholm i juni.
- En region Syd håller på att bildas. Startmöte 1 juni.
/Marie Arnér, ordförande

Nätverket Renare Marks nyhetsbrev distribueras till samtliga medlemmar i nätverket via e-post. Nätverket är öppet för alla intresserade. Enkelt medlemskap kan tecknas av alla, för företag finns korporativt medlemskap. Mer information finns på nätverkets hemsida eller kan fås genom att skicka e-post till nätverket.
Bidrag till Nyhetsbrevet tas gärna emot.

Redaktion:
Krister Honkonen 031- 61 14 10
krister.honkonen@fastighet.goteborg.se
Ingegerd Ask 090 - 71 52 65
ingegeerd.ask@sweco.se
Thomas Liljedahl 090 - 786 5464
thomas.liljedahl@chem.umu.se

Ansvarig utgivare:
Ordförande
Marie Arnér 08 - 688 64 03
marie.arnér@wspgroup.se

Nätverket Renare Mark
c/o Statens Geotekniska Institut
581 93 LINKÖPING
info@renaremark.se
http://www.renaremark.se

...en myndighetspersons perspektiv...

Jenny Mossdal, Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad
Jobbat i branschen: 5 år med förorenad mark på miljöförvaltningen i Göteborg.

Temat för Nätverkets vårmöte var ett bra val eftersom riskbedömningen är ett viktigt beslutsunderlag i många saneringsprojekt. Det dök upp en hel del frågor under vårmöte. Görs riskbedömningar i onödan? Varför skall man lägga pengar på riskbedömningar som aldrig godkänns av myndigheten? Har myndigheten redan innan riskbedömningen genomförts bestämt sig för omfattningen på efterbehandlingsåtgärden (oskrivna regler)? Eller är det så att beställaren och konsulten laborerar med indata och exponeringstider så att riskbedömningen ger det resultat som man vill ha i projektet?

Det finns oskrivna regler och en samsyn i hantering av riskbedömningar och riktvärdesmodellen behövs verkligen. Ofta godkänns t ex maxhalter i ytan och medel/median på större djupet. Biologiska barriärer för markekotox i känsliga områden är inte populära från tillsynsmyndighetens perspektiv. Om det skall finnas en chans att hålla reda på genomförda efterbehandlingsåtgärder i framtiden kan saneringar inte vara alltför komplexa och plottriga, även om riskbedömningen i sig medger det. Vid myndighetsgranskningen leder detta ofta till att man drar ner på antalet markanvändningsområden och indelning i marknivåer så att de blir färre än i förslaget. På vårmötet togs det upp att det inte alltid blir bättre ju mer invecklad och omfattande en riskbedömning görs, t ex kan grundvattenmodellering med en enkel modell ger lika bra resultat som en komplicerad modell.

Det är frustrerande att våra riktvärden har några år på nacken när ny toxdata tas fram efter hand. Ambitiösa konsulter tar in ny toxdata i riskbedömningarna. Men hur kan jag som myndighet ta ställning till om uppgifterna är tillförlitliga och användbara i sammanhanget? För detta krävs sakkunskap. Här skulle vi behöva bättre riktlinjer från Naturvårdsverket så att bedömningarna inte skiljer sig alltför mycket åt i landet. Och "auktorerade riskbedömare" är en tanke som inte är helt fel.

Det var väldigt intressant att lyssna till Hallands län som delade med sig av sina erfarenheter från bidragsprojekt med bostäder på förorenad mark och de reaktioner som de mötte hos boende. Det är svårt att förklara risker och hälsopåverkan för de drabbade, trots väl genomförda riskbedömningar. Vad innebär egentligen halten på analysprotokollet för den som bor på platsen eller för den som tänker köpa marken. Skulle jag själv vilja köpa en sanerad bostadstomt med resthalter av cancerogen PAH, även om det finns en riskbedömning som säger att det är ok? Dessa frågor brottas tillsynssidan med i många saneringsprojekt. Är saneringsåtgärden rimlig utifrån risken? Kan jag som myndighet stå för beslutet inför allmänheten? Hur kommer området att utvecklas genom åren, kan odling bli aktuell i ett bostadskvarter i centrala Göteborg? Om man dessutom funderar på de ämnen som vi normalt inte mäter idag är det inte konstigt att det blir både hängslen och livrem i efterbehandlingsprojekten.

Det händer i nätverket!

31 maj, Stockholm

Workshop om riskvärdering

Om dagens metoder och morgondagens redskap och perspektiv

30 aug – 2 sept, England

Studieresa

Landet som just har sprungit om oss i utveckling när det gäller efterbehandling av förorenade områden. Seminarier och studiebesök. Läs mer på hemsidan!

18-19 oktober, Göteborg

Höstmöte

"Problemägarnas perspektiv"

Region Väst: In situ sanering av oljeförorening

Renare Mark Väst anordnade den 18 april ett seminarium och ett studiebesök vid en in-situ sanering på Hisingen i Göteborg. I samarbete med Bostadsbolaget, MB-Envirotech och Miljöförvaltningen i Göteborg hade västavdelningen inbjudit till en eftermiddagsträff vid en pågående sanering av eldningsolja under ett flerfamiljshus. Anmällda var folk från såväl kommuner, länsstyrelse, konsulter, bostadsbolag och saneringsföretag.

Omkring 30 deltagare dök upp och mötet inleddes med att Eva Andersson från Bostadsbolaget berättade om deras miljöarbete. Hon kunde också berätta att ägandet övergått till Bostadsbolaget under tiden som saneringen pågick. Därefter tog Jenny Mossdal från Miljöförvaltningen vid och berättade om ärendet som startade i september 2003 när det schaktades för VA-ledningar i gatan utanför huset.

(forts. nästa sida)

(forts. från föregående sida)

En grävsaneringen gjordes i samband med arbetet och därefter gick man vidare med en undersökning som visade att mycket av föroreningen fanns i anslutning till ett gammalt pannrum i husets källare. Jonny Bergman från MB-Envirotech berättade därefter vilka undersökningar som gjorts och hur saneringen påbörjades med en del schaktningar och pumpningar.

Totalt har drygt 200 ton jord tagits bort och cirka 200 kg olja i fri fas har sugits upp. Några ton betong har också fått avlägsnas. *In situ* saneringen har också inneburit att omkring 100 kg näringsämnen tillsatts för att påskynda nedbrytningen av olja under byggnaden.

Därefter fick gruppen följa med ut till den pågående in-situ saneringen som förevisades av MB-Envirotech.

Intresset var stort och många frågor ställdes om både tekniska aspekter och om hur de boende i huset upplevde saneringen. Mötet avslutades sedan med kaffe och mackor och en stunds trevlig samvaro innan deltagarna drog sig hemåt.

/Kristen Honkonen

...ett internationellt perspektiv...

Lars Elkjær, Watertech, Roskilde

Vad är Renare Mark för dig? Nätverksopbygning till människor och vidensopbygning/faglig opdatering på området förorenat mark, och det giver mig indblik i svenske forhold. Det är også en dynamisk organisation, der to gange om året kan samle 300 mennesker, hvilket er fantastisk flot.

Tirsdag den 15 marts var der forskarmøde på Umeå universitet. Jag hade varit med i referensgruppen till udvælgelse af foredragsholdere. Gik fra hotel Dragonen till universitetet i -22° C och det var et dejligt solskinsvejr. Det blev en spændende dag med gode indlæg om riskbedømming. Mötet var velbesøgt med ca. 100 mennesker och i pauserne var posterudstillingen centrum for mange diskussioner. Det var första gang att der blev holdt ett möte förud for vårmötet, och att dømme efter succesen heller inte sidste gang.

Generelt synes jeg at det er en god ide med et tema- eller forskarmøde dagen før vår- eller höstmötet. Vi har de sidste 3-4 år praktiseret det i forbindelse med ATV – vintermötet, och det har haft stor tilslutning. Ligeledes har ATV også ett buffé arrangement kvällen inden mötet. Det är bra for dem där stiller postere op, for mötearrangörerne (den sidste koordinering), for udenlandske gæster, och for dem der har en lang rejse (i Danmark > 2 timer) och endelig dem der tycker att det är trevligt at prata med hverandra over ett glas øl eller vin.

Onsdag och torsdag var der vårmøde och der deltog ca 300 mennesker, hvilket viser att der är et meget stort behov for den type møter. Emnet var riskhantering.

Faciliteterne omkring mötet var gode. Et stort auditorium, hvorfra alle tydeligt kunne se foredragsholderne. Det tekniske udstyr var også i orden. Moderatorne var gode till att præsentere och styre indlægsholderne. Posterudstillingen var igen centrum for mange kontakter og faglige diskussioner. Det är en bra ide med postere, folk har noget at se på och noget att prata om, och udställerne får reklame for deres firma eller projekt.

Mit generelle indtryk är at det koncept som NRM är kommet frem til ved vårmötet i Umeå är ett godt paradigme for møteformen fremover. Man kan overveje som vi gør på vintermötet i Danmark att have parallelle sessioner, och evt. indlægge fagspecifikke workshops.

Set fra Watertech som et konsultfirma, där arbejder med förorenat mark, men är specialist på grundvattenområdet har mötet været en platform till att præsentere firmaet, och till at udbygge netværket, och till att få overblik over hvordan man håndterer arbejdet med förorenat mark och speciel riskhanteringen i Sverige. Watertech är nu medlem af NRM och arbejder på at etablere en afdeling af Watertech i Sverige.

Det virker som om att svenskerne är længere fremme i forhold till Danmark och fokuserer mere på riskhandlingsområdet end man gør i Danmark. Det beror på att Danmark målretter sin indsats, der hvor der är en betydende grundvandstrussel och mod boligområder och indeklima, och man har faste kvalitetskriterier over hele landet, och en national standard for riskvurdering.

Den danske miljøstyrelse har udviklet en særlig riskvurderingsmodel (JAGG), som i stor udstrækning anvendes inden for jordforurening. Det er nødvendigvis ikke en fordel med en sådan model, til eksempel kan den danske model ikke medtage nedbrytning og adsorption. Det er et effektivt administrativt værktøj, men ikke nødvendigvis sanningen der kommer frem.

I Sverige är det mer fokus på jordförureningen i sig selv, och inte så mycket på grundvattnen, men till gengäld mer på ytvatten. Jag hade gärna sett fler inlägg om riskvärdering i förhållande till grundvattnen och ytvatten. Jag tror att svenskerne på längre sikt kommer till att prioritera grundvattnen och ytvatten högre, också sett i relation till vattenrammedirektivet. Derved kommer svenskerne också till att fokusera på den grundvattnen transporterade förorening.

Det store fremmøte og slutdebatten vidner om at der er et stort behov for fortsat at forbedre grundlaget og at udvikle metoderne til risikohåndtering, det er trods alt det fundamentale grundlag for åtgärde.

...en konsults perspektiv....

Christin Jonasson, Bothniakonsult AB
Värsta fältminne: Sedimentfällan som smet in under isen en mörk decemberkväll.

En vinterdag på väg från ett samrådsmöte med länsstyrelsen och MB Envirotech om efterbehandlingsåtgärder på Köpmanholmens industrisanering blev jag tillfrågad om att skriva ett referat "ur konsultens synvinkel" från Renare Marks vårmöte i Umeå. Om det var den vackra utsikten från Högakustenbron eller det faktum att man som konsult alltid har svårt att säga nej, så kommer här några rader. Vi, AB Bothniakonsult, passade också på att visa upp oss med en monter, som jag hoppas alla beundrade. Om inte annat så kanske vi lyckades höja blodssockret en stund!

Temat för dagarna var riskbedömning och hur gör vi bra riskbedömningar? De här dagarna gav massor med nyttig information och idéer, men kanske inget rakt svar på frågan. Vi konsulter rättar oss efter vad beställaren vill ha, men det är inte alltid beställaren vet vad de faktiskt behöver. Undersökningarna får inte heller vara för dyra, men en bra riskbedömning kräver även ett engagemang av beställaren. De olika rollerna inom kommunernas förvaltningar och tillsynsmyndigheterna ska jämkas ihop för att komma fram till vad kommunen har för planer med det efterbehandlade området när allt är klart. Ibland lyckas vi konsulter bli upphandlade på erfarenhet och kvalitet, men oftast är det den som är billigast som vinner tyvärr. Vilket gör det svårare att leverera ett bra underlag för en riskbedömning när priset pressas.

Under mötet framkom också att Naturvårdsverkets kvalitetsmanual börjar bli till åren och att det ofta saknas en transparens i riskbedömningarna. Hur är egentligen bedömningen gjord och hur har riktvärden beräknats? Är det dags att revidera manualen? Vid ett av de första föredragen framfördes önskemål om att vi ska sluta fixera oss vid halter och fokusera på riskerna istället. Vi måste börja väga in icke-tekniska värderingar i våra riskbedömningar och även samverkans effekter, belastningar och mängder. Det visar sig också att humantoxvärden skiljer sig åt mellan länderna, tål vi olika mycket beroende på nationalitet?

Workshop om Provtagningsstrategier

Den 14 februari samlades över 80 personer i Naturvårdsverkets lokaler i Stockholm för att diskutera provtagningsstrategier.

Vid våra vår- och höstmöten har det framkommit önskemål om att få möjlighet att diskutera olika frågeställningar mer i detalj. Denna dag var ett steg på vägen att tillmötesgå detta. Workshopen arrangerades i samarbete med Hållbar Sanering. En utförlig dokumentation finns på nätverkets hemsida tillsammans med programmet från dagen.

Bästa Exjobb 2004

Ingrid Örlander har tilldelats Nätverket Renare Marks pris för Bästa examensarbete 2004 för sitt arbete med titeln "Chemical Immobilization of Lead by Phosphate and the Stability of the Reaction Product Pyromorphite in Rhizosphere Soil". Priskommitténs motivering samt exjobbet i sin helhet finns på hemsidan.

Nätverkets nya styrelse

Vid föreningsstämman i Umeå valdes en ny styrelse för nätverket. Till ordförande valdes **Marie Arnér** från WSP Environmental i Stockholm. Övriga nya i styrelsen är **Tomas Nilsson** från Miljöförvaltningen i Malmö som ordinarie ledamot samt **Niklas Löwegren**, Banverket, som blir ny suppleant. Avgående ordförande Lisa Ledskog samt ledamöterna Christer Egelstig och Eva Larsson avtackades.

Kalendarium

(läs mer på hemsidan!)

DECHEMA

Natural Attenuation mm
18-20 maj, Frankfurt
<http://events.dechema.de/natatt>

International Conference on Deep Mixing

stabilisering/solidifiering
23-25 maj, Stockholm
www.deepmixing05.se

ATV-möten under våren:

25 maj, Strategier mod
forening af drikkevandet
15 juni, Virkemidler i
indsatsplaner
www.atv-jord-grundvand.dk

Nätverket Renare Marks workshop

Riskvärdering
31 maj, KTH, Stockholm

Nätverket Region Syd

1 juni, uppstartsmöte Malmö
www.renaremark.se

Kurs: Nya Mottagningskrav för avfall - karakterisering av avfall, provtagning av avfall

8-9 juni SG I, Linköping
www.swedgeo.se

Miljöringens temamöte

"Forurensede sedimenter"
8-9 juni, Drammen
www.miljoringen.no

NICOLE workshop

16-17 juni, Stockholm
<http://www.nicole.org/>

Nätverket Renare Marks studieresa

England
30 aug – 2 sept.

ConSoil 2005

3-7 oktober, Bordeaux,
Frankrike
www.consoil.de

Nätverket Renare Marks höstmöte 2005

18-19 oktober, Göteborg

Tomas Öberg från Kalmar Högskola som pratade om probabilistisk riskbedömning visade på att den traditionella riskbedömningen utgår från "medelsvensson" som i många fall ger orealistiska riskbedömningar. Istället kan sannolikhetsfördelningar för den risk som skall bedömas redovisas, en metod som kommit längst i utvecklingen i USA. Sannolikheter är dock svåra att hantera även om det kanske är ett mer korrekt sätt att bedöma risken. Dessutom har vi människor tydligen en tendens att överskatta små risker och underskatta stora samtidigt som vi inte vill jämföra vissa risker för att det är oetiskt. Då är det enklare att få ett riktvärde, en siffra som man kan grunda sina beslut på.

Hur kan vi då vara säkra på att vi uppfyller de mätbara åtgärds målen om de inte utgår från vad vi kan mäta? Här är det viktigt att den som gör riskbedömningen också tänker på följderna i efterbehandlingskedet. En högre ambitionsnivå i form av strängare riktvärden leder inte alltid till en reducerad risk för människors hälsa och miljön, utan kan tvärt om bli mycket dyrare, enligt Mikael Eriksson från Structor Miljöbyrå. Tänker man resurseffektivt skall målet med insatsen vara riskreduktion som helhet och inte bara vara kopplad till halter. En fråga jag ofta får är om det är värt pengarna att sanera, särskilt när man berättar att det är staten, våra skattepengar, som finansierat åtgärderna. Nästa gång ska jag fråga vad de tycker "ren mark" är värd? Hur värderar vi egentligen miljönyttan jämfört med den samhällsekonomiska kostnaden med åtgärderna? Varför görs inga (få) MKB för efterbehandlingsåtgärder? Martin Persson, Luleå tekniska universitet, lyfte det filosofiska och ekonomiska perspektivet på riskvärderingen. Vi måste göra värderingsfrågorna synliga och börja med ekonomiskt och miljömässigt optimala åtgärder.

En reflektion som flera med mig gjorde var att problemägarna saknades på Renare Marks vårmöte. Känner de inte till Renare Mark? Per Gullbring från Naturvårdsverket sa att problemägarna dykt upp på en konferens om ansvarsfrågor, vilket säkert också är deras största intresse. Hittills har Naturvårdsverket satsat på objekt där inget ansvarigt företag har hittats. Men det ska det bli ändring på - Naturvårdsverket utlovar 30 tjänster på länsstyrelserna och en handbok för kommuner och domstolar som ska hjälpa dem att hitta de ansvariga. Några företag verkar ändå ha upptäckt Renare Mark då t ex SCA, JM och SSAB var representerade på vårmötet. Annars verkar företagen ligga lågt och eftersom det ofta kostar rätt mycket att sanera en fastighet så är det förståeligt. Ingen vill väl ta på sig ett ansvar som kanske många gånger är historiskt och även riskera att fastighetens värde minskar om föroreningarna blir kända. Renare Mark är öppet för alla och jag hoppas att även fler fastighetsägare och företag får upp ögonen för nätverket nu när Naturvårdsverket sätter en blåslampa på föroreningarna.

Till sist vill jag också tacka för en utomordentligt trevlig middag. Renare Mark är som sagt ett ypperligt tillfälle att träffa folk från alla delar av efterbehandlingsvärlden. Alltid lär man sig något, som t ex hur man lastar en präm.

